

Současná právní úprava policejní správy

Soňa SKULOVÁ

Název policejní správa, správa policie, nebo také někdy bezpečnostní správa označuje jedno z významných a tradičních odvětví veřejné správy, jehož obsah se v historickém pohledu zužoval až k dnešnímu pojetí. Policejní správa je některými autory řazena do odvětví vnitřní správy, jako její určitá kvalifikovaná výšeč¹. Policejní správu lze, stejně jako veškerou veřejnou správu, chápat a zkoumat jak v jejím aspektu organizačním, tak funkčním. Současné období přineslo významné změny v právní úpravě policejní správy, v níž se odrazily a průběžně odrážejí zásadní proměny obou zkoumaných aspektů. Přispět k poskytnutí alespoň základní orientace v dané problematice, zejména z hlediska příslušných právních úprav, klade si za cíl předkládaný článek.

V jeho úvodu snad nebude od věci ve stručnosti si připomenout některé základní, a dá se říci i tradiční, pojmy a obecné poznatky z teorie policejní správy, ze kterých vychází současná právní úprava na předemném úseku veřejné správy, která se zároveň, jak tomu nasvědčují četné novelizace právních předpisů, usiluje reagovat na nejnovější poznatky a zkušenosti ze společenské praxe na daném úseku, jakož i využívat některých zahraničních zkušeností.

V prvé řadě bude zřejmě vhodné zmínit základní kritérium, kterým se policejní správa odlišuje od jiných odvětví veřejné správy. To, co umožňuje rozlišit policejní správu jako relativně samostatné odvětví veřejné správy, je kvantitativní podíl a intenzita donucovací činnosti, která je spravovanými subjekty počítována zpravidla osobně jako zásah do soukromé sféry. Dále pak je to přesnější určení výšeče chráněného řádu, kterou je (veřejná) bezpečnost a veřejný pořádek.

Jak je tomu již tradičně u právní úpravy policejní správy, právní obsah základních pojmů policejní (bezpečnostní) správy není *expressis verbis* ani v současné právní úpravě zakotven. Jde o klasické neurčité pojmy, jejichž obsah lze vymezit s využitím poznatků vědy správního práva².

¹např. Vopálka V. in Správní právo, texty II., Praha 1992, str. 141 a n.

²srov. např. Hoetzel J.: Československé správní právo, Melantrich Praha 1937, str. 21 a n., Pošváb J.: Obecné pojmy správního práva, Brno 1946, str. 47 a n., Merkl. A.: Obecné právo správní, Orbis Praha 1932, str. 80 a n., Lukeš Z.: Základy bezpečnostního práva, Academia Praha 1971, Skulová S.: Správa policie v současné právní úpravě, MU v Brně 1993

Bezpečnost (veřejná bezpečnost) bývá charakterizována jako ochrana společnosti a jednotlivců před nebezpečím ohrožujícím bezpečnost státu, jeho institucí, jakož i nerušený výkon funkcí státu (jinak též vnitřní pořádek ve státě), dále život, zdraví, svobodu, lidskou důstojnost a osobní čest jednotlivce, a v neposlední řadě majetek.

Veřejný pořádek je chápán v užším smyslu jako ochrana pravidel chování lidí na veřejnosti, jež nejsou sice výslovně formulována v právních normách, ale jejichž zachování je podle panujících obecných názorů v určitém místě a čase nutnou podmínkou spořádaného společenského soužití. Tato neformalizovaná pravidla chování jsou právně závazná pouze v mezích právních norem, které obsahují výslovně pojem „veřejný pořádek“. V širším smyslu je potom veřejný pořádek pojímán jako ochrana jak pravidel chování souvisejících se zachováváním spořádaného společenského soužití v právních normách výslovně neformulovaných, tak i příslušných pravidel chování, obsažených výslovně v právních normách.

Policejní správu lze z věcného hlediska (tedy z hlediska okruhu společenských vztahů, které jsou předmětem jejího zájmu a předmětem příslušných právních úprav) chápat ve dvojitým smyslu.

Policejní správa v širším smyslu představuje systém a činnost všech orgánů veřejné správy pověřených bezpečnostními funkcemi, tedy např. i ochranu bezpečnosti v myslivosti a rybářství (mysliveckou stráží a rybářskou stráží), ochranu bezpečnosti práce (inspektoráty bezpečnosti práce), požární ochranu (útvary požární ochrany a hasičskými sbory), ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu a správě soudnictví (vězeňskou stráží a justiční stráží) a další.

Policejní správa v užším smyslu znamená pak činnost specializovaných policejních orgánů, jimž zákon ukládá úkoly ochrany ve věcech bezpečnosti a veřejného pořádku. Činnost těchto policejních orgánů je možno označit jako subsidiární, neboť tyto orgány zajišťují bezpečnost a veřejný pořádek jen v těch oblastech a v těch případech, kdy tato činnost nespadá podle platné právní úpravy do působnosti jiných správních orgánů nebo specializovaných bezpečnostních složek, jak byly zmíněny u širšího pojetí policejní správy.

Stěžejními právními předpisy na tomto úseku veřejné správy jsou zejména:

- z. ČNR č. 69/1993 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR (úplné znění z. ČNR č. 2/1969 Sb., jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění)
- z. ČNR č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, v úplném znění č. 17/1994 Sb.. Změny a doplnění byly provedeny zákonem ČNR č. 26/1993 Sb., z. č. 67/1993 Sb., z. č. 163/1993 Sb. a z. č. 326/1993 Sb.
- z. ČNR č. 527/1992 Sb., o Bezpečnostní informační službě České republiky, ve znění z. č. 316/1993 Sb.
- z. ČNR č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), v úplném znění z. ČNR č. 410/1992 Sb.
- z. ČNR č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, v úplném znění z. ČNR č. 403/1992 Sb.

- z. ČNR č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění z. ČNR č. 67/1993 Sb. a z. č. 163/1993 Sb.
- z. ČNR č. 26/1993 Sb., kterým se mění a doplňují některé zákony v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti, a o opatřeních s tím souvisejících
- nař.vl.ČR č. 397/1992 Sb., kterým se stanoví podrobnější úprava vztahů Policie ČR k orgánům obcí a obecní policii
- nař.vl.ČR č. 174/1993 Sb., o jednorázovém mimořádném odškodnění za poškození zdraví nebo smrt v souvislosti s pomocí poskytnutou Policií České republiky nebo obecní policii
- z. ČNR č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR, ve znění z. ČNR č. 590/1992 Sb., z. ČNR č. 26/1993 Sb. a z. č. 326/1993 Sb.
- vyhl.ministerstva vnitra ČR č. 129/1992 Sb., o odborných předpokladech pracovníků obecní policie a způsobu jejich ověřování.

Z novější právní úpravy je pro oblast širší bezpečnostní správy třeba uvést zejména zákon o vojenské policii č. 124/1992 Sb., ve znění z. ČNR č. 15/1993 Sb., a zákon ČNR o Vězeňské a justiční stráží České republiky č. 555/1992 Sb..

* * *

Nejvyšším a ústředním orgánem bezpečnostní správy je vláda České republiky, a to ve věcech stanovení a vyhodnocování bezpečnostní politiky. Specializovaným ústředním orgánem státní správy pro veřejný pořádek a další věci vnitřního pořádku a bezpečnosti je ministerstvo vnitra České republiky³.

K vlastní realizaci úkolů bezpečnostní politiky a plnění dalších stanovených úkolů je zřízena jako ozbrojený bezpečnostní sbor Policie České republiky.

Jako ozbrojená bezpečnostní služba, s postavením státního orgánu České republiky ve věcech bezpečnosti státu a jeho ústavního zřízení, byla zřízena Bezpečnostní informační služba České republiky.

Některé úkoly při zajišťování veřejného pořádku, resp. bezpečnosti, jsou svěřeny okresním úřadům a obcím. U okresních úřadů jde o řešení mimořádných událostí v případě živelních pohrom, nehod nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo majetek⁴.

Ve smyslu zákona o obcích tvoří významnou součást jejich samostatné působnosti místní záležitosti veřejného pořádku⁵, jakož i další úkoly směřující k zajištění spořádaného života obce (čistota obce, odvoz odpadu, a další).

* * *

³ § 12 z. č. 69/1993 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR

⁴ § 5 odst. 2) zákona o okresních úřadech

⁵ § 14 odst. 1) písm. o) zákona o obcích

Ozbrojeným bezpečnostním sborem České republiky, který plní úkoly ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti v rozsahu vymezeném ústavními zákony, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy, je Policie České republiky⁶.

Policie České republiky spolupracuje při plnění svých úkolů s mezinárodními organizacemi a policejními institucemi a s bezpečnostními sbory jiných států. Je podřízena ministerstvu vnitra. Organizačně se člení na Policejní prezidium ČR, které řídí činnost Policie ČR při plnění zákonem stanovených úkolů, pokud sám zákon nestanoví jinak, dále na útvary s působností na území České republiky a útvary s územně vymezenou působností. Útvary policie zřizuje ministr vnitra na návrh policejního prezidenta.

V čele Policejního prezidia ČR stojí policejní prezident, který je představeným všech policistů, s výjimkou policistů povoláných k plnění úkolů v ministerstvu nebo v útvarech vyšetřování, jejichž představeným je ministr vnitra. Policejního prezidenta jmenuje a odvolává se souhlasem vlády ministr vnitra, jemuž je policejní prezident odpovědný za činnost policie.

V rámci Policie České republiky působí jednotlivé služby, a to služba pořádkové policie, služba kriminální policie, služba dopravní policie, ochranná služba, služba policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, služba cizinecké a pohraniční policie, služba rychlého nasazení, služba železniční policie⁷ a letecká služba.

V čele uvedených služeb a v čele útvaru ochranné služby, který zajišťuje ochranu prezidenta ČR a ochranu objektů, v nichž prezident ČR pobývá, stojí ředitelé, jmenovaní policejním prezidentem, s výjimkou ředitele útvaru zajišťujícího ochranu prezidenta ČR, jehož jmenuje ministr vnitra se souhlasem prezidenta ČR.

Útvary vyšetřování jsou koncipovány jako aparát sloužící výhradně k plnění úkolů v trestním řízení. Jsou řízeny ministerstvem vnitra. Vyšetřovatele povolává k plnění úkolů v útvarech vyšetřování ministr vnitra. Územní působnost útvarů vyšetřování se zpravidla shoduje s územní působností příslušných orgánů státního zastupitelství a soudů.

Ministru vnitra je přímo podřízen útvar ministerstva pro inspekční činnost, jehož úkolem je odhalovat trestné činy páchané policisty a zjišťovat pachatele těchto činů.

Podrobnější úpravu organizace Policie ČR, zejména řízení útvarů a služeb, součinnost mezi nimi a způsob jejich hospodářského zabezpečení, stanoví ministr vnitra na návrh policejního prezidenta.

Organizačními složkami na nižších stupních organizační struktury policejní správy jsou s územní působností pro jednotlivé kraje správy krajů Policie ČR, v okresech pak okresní ředitelství Policie ČR. V souladu s potřebami konkrétních územních celků se zřizují obvodní oddělení Policie ČR, resp. jim podřízená vysunutá pracoviště.

⁶ § 1 odst. 2) z. ČNR č. 283/1993 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších změn a doplňků

⁷ V souladu se z. č. 230/1992 Sb., o Federální železniční policii, zrušeným s účinností od 31.12.1993 zákonem ČNR č. 26/1993 Sb., vykonával do uvedeného data působnost na příslušném úseku zmíněný samostatný specializovaný policejní sbor.

Úkolem Policie České republiky je ze zákona zejména:

- a) chránit bezpečnost osob a majetku
- b) spolupůsobit při zajišťování veřejného pořádku, a byl-li porušen, činit opatření k jeho obnově
- c) vést boj proti terorismu
- d) odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele
- e) konat vyšetřování o trestných činech
- f) zajišťovat ochranu státních hranic ve vymezeném rozsahu
- g) zajišťovat ochranu ústavních činitelů ČR a dalších stanovených osob a objektů (zastupitelských úřadů, sídelních objektů Parlamentu, Ústavního soudu, a d.)
- h) dohlížet na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobit při jeho řízení
- i) odhalovat přestupky, a v případech stanovených zákonem je i objasňovat, resp. i projednávat⁸
- j) vést evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů a plnit další úkoly stanovené zákonem o Polici ČR.

Policie ČR plní rovněž úkoly státní správy, pokud tak stanoví zvláštní zákon (např. při evidenci pobytu občanů, ve věcech občanských průkazů, zbraní a střeliva⁹.) Ministerstvo vnitra může pověřit Policii ČR plněním úkolů státní správy ve věcech cestovních dokladů a pobytu cizinců a uprchlíků, uložených příslušnými právními předpisy¹⁰ ministerstvu.

Policie ČR se rovněž podílí na plnění úkolů při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku, které jí podle zákona o obcích uloží orgány obce¹¹.

* * *

Plnit úkoly ve věcech bezpečnosti státu a jeho ústavního zřízení v rozsahu vymezeném příslušnou zákonnou úpravou je povolána Bezpečnostní informační služba České republiky (dále jen BIS ČR), která je zákonem o BIS ČR definována jako

⁸ § 52 písm. c) a § 58a n z. ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění z. č. 472/1990 Sb., z. č. 524/1990 Sb., z. č. 67/1993 Sb. a z. č. 290/1993 Sb.. Úplné znění bylo vydáno pod č. 124/1993 Sb.

⁹ zejména z. č. 147/1983 Sb., o zbraních a střelivu, ve znění z. č. 49/1990 a z. č. 472/1990 Sb., z. č. 135/1982 Sb., o hlášení a evidenci pobytu občanů, z. č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech a d.

¹⁰ Zákonná úprava je obsažena v z. č. 216/1991 Sb., o cestovních dokladech a cestování do zahraničí, z. č. 214/1993 Sb., o označování některých cestovních dokladů a o zkrácení doby jejich platnosti v souvislosti se zánikem ČSFR, z. č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území ČSFR a z. č. 498/1990 Sb., o uprchlících, ve znění z. č. 317/1993 Sb.

¹¹ § 46 zákona o obcích svěřuje obecní radě oprávnění při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku ukládat úkoly útvaru Policie ČR, a to pouze prostřednictvím příslušného vrchního inspektora, pokud není sama schopna je zajistit vlastními silami a prostředky.

ozbrojená bezpečnostní služba a státní orgán České republiky. Ve své činnosti se řídí ústavními zákony, zákony a ostatními obecně závaznými právními předpisy. Zákonem o BIS ČR je stanoven možný rozsah a způsob omezení práv a svobod občani prostředky BIS ČR.

V čele BIS ČR stojí ředitel, který je z výkonu své funkce odpovědný vládě ČR. Vnitřní organizaci BIS ČR upravuje statut, který na návrh ředitele BIS ČR schvaluje vláda ČR. S ohledem na specifčnost a závažnost úkolů BIS ČR vykonává kontrolu nad ní Poslanecká sněmovna ČR, která k tomu účelu zřizuje zvláštní kontrolní orgán.

Příslušníci BIS ČR jsou ve služebním poměru, jehož vznik, obsah a skončení jsou upraveny zákonem o BIS ČR.

BIS ČR je svěřen okruh působností získávat, soustřeďovat a vyhodnocovat informace o činnosti cizích zpravodajských služeb, informace týkající se organizovaného terorismu, důležité pro ochranu ústavního zřízení, o činnosti proti bezpečnosti státu a důležité pro ochranu významných ekonomických zájmů státu. Dále má BIS ČR spolupůsobit při ochraně státního tajemství¹².

BIS ČR navrhuje vládě ČR opatření vedoucí k upevnování bezpečnosti státu a předává jí zprávy z oboru své působnosti, k nimž byla vládou ČR úkolována nebo které ředitel BIS ČR považuje za významné. Příslušným státním orgánům předává BIS ČR nezbytné dílčí informace, které tyto orgány potřebují k zamezení protiústavní a protiprávní činnosti.

BIS ČR v oboru své působnosti používá zpravodajských prostředků, jimiž jsou zpravodajská technika, osoby jednající ve prospěch BIS ČR, krycí doklady a sledování. Zpravodajská technika může být použita jen v případech, kdy odhalování a dokumentování činnosti, pro něž má být použita, je jiným způsobem neúčinné nebo podstatně ztíženo a jen na základě předchozího písemného povolení vydaného předsedou senátu vrchního soudu. Podrobně jsou rovněž upraveny podmínky a forma vedení údajů o osobách v evidencích BIS ČR¹³, včetně zabezpečení ochrany těchto údajů před vyzrazením, zneužitím, poškozením anebo zničením¹⁴.

* * *

Místní záležitosti veřejného pořádku představují významnou součást samostatné

¹²z. č. 102/1971 Sb., o ochraně státního tajemství, ve znění z. č. 383/1990 Sb. a z. č. 558/1991 Sb.

¹³Část první, Hlava čtvrtá zákona ČNR č. 527/1992 Sb., o BIS ČR, ve znění z. č. 316/1993 Sb.

¹⁴Pro úplnost je vhodné na tomto místě zmínit, že oblast zpravodajských služeb je vedle úpravy obsažené v zákoně o BIS ČR npravena rovněž zákonem č. 67/1992 Sb., o Vojenském obranném zpravodajství. V rámci organizačních struktur správy obrany státu dále působí Vojenská rozvědka generálního štábu armády a v civilním sektoru pak Úřad pro zahraniční styky a informace (tedy civilní rozvědka). Jsou vyslovovány úvahy a záměry redukovat strukturu zpravodajských služeb. Účinnost zákona o BIS ČR byla v době jeho přijetí stanovena do 31.12.1993, zákonem č. 316/1993 Sb. pak prodloužena do 31.7.1994.

působnosti obcí, jak již bylo předesláno výše. Obce mohou k plnění také těchto svých úkolů v samostatné působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky. Obecní zastupitelstvo je rovněž oprávněno zřídit k tomuto účelu obecní policii (ve městech, statutárních městech a hlavním městě Praze městskou policii), a to formou obecně závazné vyhlášky. Pokud obecní zastupitelstvo nezřídí obecní policii, může pověřit úkoly k zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku pracovníky obecního úřadu¹⁵.

Obecní policii řídí starosta, pokud obecní zastupitelstvo nepověří tímto úkolem jiného člena obecního zastupitelstva. Obecní rada může pověřit plněním některých úkolů při řízení obecní policie určeného strážníka (pracovníka obecní policie).

Úkoly obecní policie jsou vymezeny pouze rámcově. Strážníkům jsou stanoveny úkoly demonstrativním výčtem¹⁶, a to zejména:

- dohlížet na dodržování obecně závazných právních předpisů (tedy včetně obecně závazných vyhlášek obce) o ochraně veřejného pořádku,
- přispívat k ochraně bezpečnosti osob a majetku,
- dohlížet na dodržování pravidel občanského soužití,
- upozorňovat fyzické a právnické osoby na zjištěné nedostatky a podle konkrétní situace činit opatření k jejich odstranění,
- odhalovat přestupky a ukládat a vybírat v blokovém řízení pokuty za přestupky, jejichž projednávání je v působnosti obce (pokud není k projednání určen zvláštním zákonem jiný orgán)¹⁷.

Vedle výše uvedeného zůstává účinným již zmíněné ustanovení zákona o obcích opravňující obecní radu při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku v obci ukládat úkoly útvaru Policie ČR, pokud není schopna je zajistit vlastními silami a prostředky.

Korespondující povinnost je pak založena takto kvalifikovaně oslovenému policejnímu útvaru, přičemž o způsobu provedení uloženého úkolu rozhoduje velitel policejního útvaru. Při takto společně plněných úkolech dohodne velitel policejního útvaru společný postup s osobou, která řídí obecní policii, nebo s pověřeným pracovníkem obecní policie. Pokud policejní útvar nemůže splnit úkoly uložené mu

¹⁵§ 70 zákona o obcích

¹⁶§ 2 z. ČNR č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění z. ČNR č. 67/1993 Sb. a z. č. 167/1993 Sb.

¹⁷Podle novelizovaného zákona o přestupcích jde o přestupky proti pořádku ve státní správě ve věcech, které jsou obcím zákonem svěřeny (přenesená působnost), přestupky proti pořádku v územní samosprávě, proti veřejnému pořádku, proti majetku, jakož i proti občanskému soužití, pokud nebyly spáchány porušením obecně závazných právních předpisů o bezpečnosti a plynulosti silničního provozu (§ 53 odst. 1 cit. zák.). V blokovém řízení strážníci též ukládají a vybírají pokuty za přestupky proti bezpečnosti a plynulosti silničního provozu spáchané neuposlechnutím zákazů, který vyplývá z místní úpravy silničního provozu (§ 2 odst. 3) z. o obecní policii.

obecní radou, velitel policejního útvaru o tom bezodkladně informuje obecní radu a velitele (ředitele) nadřízeného policejního útvaru.

* * *

Jak již bylo naznačeno výše uvedeným, podle příslušné právní úpravy¹⁸, plní úkoly při ochraně veřejného pořádku ve spolupráci s orgány obcí a s obecní policií Policie ČR. V rámci organizační struktury Policie ČR tuto spolupráci uskutečňují okresní (městská) ředitelství Policie ČR s orgány obcí, resp. též s orgány městských obvodů a městských částí ve statutárních městech, které jsou v jejich územních obvodech. S orgány hl.m. Prahy a městskou policií v Praze potom správa Policie ČR hl.m. Prahy a s orgány městských částí v hl.m. Praze obvodní ředitelství Policie ČR.

Policejní útvary se vyjadřují k návrhům obecně závazných vyhlášek a jiných opatření obcí k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, přičemž na požádání obecní rady se zúčastní zástupce policejního útvaru již přípravy vyhlášky.

Je stanovena povinnost pro policejní útvary, orgány obcí a obecní policii ne prodleně se informovat o okolnostech, které mohou vážně ohrozit veřejný pořádek. Na základě svých poznatků dále policejní útvary doporučují orgánům obcí přijetí opatření k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku.

Úkolem policejních útvarů je rovněž napomáhat při preventivní a výchovné činnosti obcí, zejména účastí na přednáškách věcně zaměřených na předcházení protispolečenské činnosti a na výchovu občanů k dodržování obecně závazných právních předpisů.

Důležitou povinností policejních útvarů je předkládat písemné zprávy o stavu veřejného pořádku v jejich územních obvodech obecním radám, včetně vyhodnocení spolupráce s obecní policií, a to nejméně jednou ročně.

Ředitelé okresních ředitelství Policie ČR jsou povinni předběžně projednat zřízení nebo zrušení policejních útvarů určených k plnění úkolů služby pořádkové policie s obecními radami.

Další podrobnosti spolupráce mezi Policií ČR, orgány obcí a obecní policií při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku mohou být dohodnuty.

* * *

Všechny organizační složky policejní správy vyžadují k naplnění svých úkolů a svého poslání součinnost dalších subjektů, ať už osob právnických nebo fyzických, přinejmenším ve formě poskytnutí určité informace.

¹⁸nař. vl. ČR č. 397/1992 Sb., kterým se stanoví podrobnější úprava vztahů Policie ČR k orgánům obcí a obecní policii

Na druhé straně každý člen společnosti má právo žádat od příslušných složek policejního systému aktivní zákrok v případě určité intenzity ohrožení nebo narušení společensky uznávaných hodnot, a to i mimo rámec úkolu (úkonu), kterým se v daném čase složka policejního systému v rámci své působnosti zabývá. Uvedené postuláty našly svůj výraz i v současné právní úpravě. Každý má právo obracet se na policisty (strážníky) a útvary policejních sborů se žádostí o pomoc. Tito jsou povinni v rozsahu své působnosti tuto pomoc poskytnout.

Policejní sbory, resp. útvary při plnění svých úkolů spolupracují s právníky a fyzickými osobami a jsou přitom oprávněny požadovat od nich podklady a informace, event. pomoc. Právníké a fyzické osoby jsou povinny požadované poskytnout, pokud jim v tom nebrání důvody stanovené jinými obecně závaznými právními předpisy.

V případě ohrožení života, zdraví nebo majetku je policista (strážník) oprávněn požádat každého o pomoc. Kdo byl o pomoc požádán, je povinen ji poskytnout. Nemusi tak učinit, jestliže by tím vystavil vážnému ohrožení sebe nebo osoby blízké, nebo bránil-li tomu jiné závažné okolnosti.

Blíže je vymezen vztah Policie České republiky ke státním orgánům a obcím. Kromě forem spolupráce s orgány obcí uvedených v předchozím oddíle policejní útvary poskytují ochranu osobám pověřeným výkonem rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu nebo orgánu obce, pokud o ni požádají, nemohou-li výkon rozhodnutí provést z důvodu ohrožení života nebo zdraví.

Bezpečnostní informační služba ČR spolupracuje při plnění svých úkolů zejména s Policií ČR a orgány státní správy ČR. Je oprávněna požadovat od státních orgánů a dalších orgánů v oblastech přenesené působnosti účinnou spolupráci a informace související se zabezpečením a plněním úkolů těchto orgánů v oboru jejich působnosti. Tyto orgány jsou povinny požadované poskytnout.

Příslušné zákony upravují rovněž problematiku náhrady škody, která vznikne při činnosti policejních sborů a služeb nebo obecní policie. Stát, resp. obec odpovídá za škodu způsobenou policií nebo policistou (strážníkem) v souvislosti s plněním jejich úkolů, avšak nikoliv v případech škody způsobené osobě, která protiprávním jednáním vyvolala legální a přiměřený zákrok.

Dále uvedené subjekty policejní správy odpovídají za škodu, kterou způsobila jiná osoba v souvislosti se svou pomocí poskytovanou policií nebo policistou (strážníkem) a zejména za škodu vzniklou osobě, která poskytla pomoc policii nebo policistovi (strážníkově) na jeho žádost nebo s jeho vědomím.

Občanovi, který takto poskytl pomoc Policií ČR, policistovi, obecní policii nebo strážníkově a utrpěl v této souvislosti poškození na zdraví, v důsledku čehož se stal osobou se změněnou pracovní schopností, částečně nebo zcela invalidní, se přiznává vedle nároku na náhradu škody podle pracovníprávních předpisů také jednorázové mimořádné odškodné – ve výši od 10 000 Kč podle stupně poškození zdraví a s přihlédnutím k míře ztížení společenského uplatnění¹⁹. Stanoveným způsobem

¹⁹nař. vl. č. 174/1993 Sb., o jednorázovém mimořádném odškodnění za poškození zdraví nebo

jsou odškodňovány blízké osoby, pokud poškozený následkem poškození na zdraví zemřel.

* * *

Výkon policejní služby se vyznačuje četností a relativní intenzitou (resp. intenzivním vnímáním) zásahu do osobních práv. Proto zejména v právním státě je při uplatňování prostředků policejní správy vyžadováno dodržování několika zásad. Právní teorie je formuluje různě, například:

- lze jich použít pouze na základě výslovného zákonného zmocnění (zásada legality)
- mají co nejméně zasahovat do soukromoprávní sféry (zásada minimalizace) a přitom naplňovat stanovený účel (zásada účelnosti)
- mají být přiměřené útoku či ohrožení, které se má odvrátit (zásada přiměřenosti), apod.

Výše uvedené zásady vstupují do života pouze tím, že nacházejí svůj výraz v platném právu. V současné právní úpravě se s takovými ustanoveními pravidelně setkáváme, a to v pasážích věnovaných povinnostem a oprávněním policistů (strážníků). Východiskem zmíněných právních úprav jsou příslušná ustanovení Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod²⁰, zakotvující nutnost zákonného zmocnění pro uplatňování státní moci, jakož i zákonné úpravy mezí a způsobu jejího uplatňování.

Ke specifickým právním prostředkům typickým pro policejní správu řadíme donucovací prostředky, k jejichž použití je zapotřebí, v souladu s výše uvedeným, vždy konkrétního zákonného zmocnění. Z hlediska právních forem činnosti je pro policejní správu rovněž typickým relativně časté využívání bezprostředního zákroku, spočívajícího v okamžitém opatření spojeném se zásahem do soukromoprávní sféry, jemuž nepředchází správní řízení. Tím je adresátu aktu znemožněno zúčastnit se jako účastník řízení na přípravě rozhodnutí a uplatnit tak svá práva. Musí jít o zvláštní případy, kdy vznikne bezprostřední nebezpečí vážného ohrožení chráněných statků, kdy nelze provést nejdříve správní řízení.

Ke plnění úkolů při výkonu služby disponují policisté stanovenými povinnostmi a oprávněními, majícími pro všechny policejní sbory a služby některé společné rysy, avšak v některých bodech se odlišujícími, vzhledem k charakteru a zaměření konkrétního policejního sboru nebo služby, jak to vyplývá z příslušných právních předpisů.

smrt v souvislosti s pomocí poskytnutou Policií ČR nebo obecní policií

²⁰ čl. 2 odst. 3) a 4) úst.z. ČNR č. 1/1993 - Ústava ČR, čl. 2 odst. 2) a 3) usnesení př.ČNR č. 2/1993, kterým se vyhláší Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR

Obecně lze konstatovat, že plnění úkolů policejních orgánů a výkonu služby policistů, jakož i strážníků, je výkonem povinnostním, uloženým příslušnému orgánu nebo jeho pracovníku právní normou. Jak strana zakročující, tak strana zákrokem postížená jsou ve stejné pozici k příslušné právní normě, obě jsou stranami povinnými - jedna k provedení zákroku a druhá ke strpění zákroku (výkonu).

Při provádění služebních zákroků a služebních úkonů jsou policisté povinni dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní a nepřipustit, aby osobám v souvislosti v touto činností vznikla bezdůvodná újma a případný zásah do jejich práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení sledovaného účelu. Policista je ve smyslu platné právní úpravy dále povinen:

- dodržovat zákony a další obecně závazné právní předpisy,
- plnit rozkazy svých nadřízených. Je povinen odepřít splnění rozkazu, jestliže by jeho splněním spáchal trestný čin, a tuto skutečnost ohlásit vyššímu nadřízenému,
- provést služební zákrok (jedna z forem bezprostředního zákroku) nebo služební úkon (tj. jinou činnost realizovanou v rámci plnění úkolu), popř. učinit jiná opatření, je-li páchán trestný čin nebo přestupek, anebo je-li důvodné podezření z jeho spáchání (a pokud to dovoluje zdravotní stav policisty i v době mimo službu, je-li ohrožen život, zdraví nebo majetek). Jsou stanoveny kvalifikované předpoklady, kdy je policista této povinnosti zbaven. Při provádění služebního zákroku je policista povinen, pokud to povaha a okolnosti služebního zákroku nebo služebního úkonu dovolují, poučit osoby o jejich právech a použít odpovídající výzvy,
- prokázat stanoveným způsobem svou příslušnost k policejnímu sboru,
- dodržovat při výkonu služby pravidla služební zdvořilosti,
- zachovávat mlčenlivost o věcech, s nimiž se seznámil při výkonu služby nebo v souvislosti s jejím výkonem.

K oprávněním policisty, pro jejichž využití stanoví příslušné zákony (zde vycházíme především z právní úpravy vztahující se k Policii ČR, předpoklady podrobněji, patří:

- oprávnění požadovat potřebná vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení trestného činu nebo přestupku a jejich pachatele, jakož i pro vypátrání hledaných nebo pohřešovaných osob a věcí a v případě potřeby ji vyzvat, aby se dostavila k sepsání protokolu o podání vysvětlení; při odhlaování závažné trestné činnosti je osoba povinna vyhovět výzvě ihned.
- Nevyhoví-li osoba bez dostatečné omluvy nebo bez závažných důvodů, může být předvedena na útvar policejního sboru k sepsání protokolu o podání vysvětlení,
- oprávnění za podmínek stanovených zákonem požadovat prokázání totožnosti, event. předvést (nejdéle na 24 hodin) za účelem zjištění totožnosti toho,

kdo odmítne nebo ani po předchozím poskytnutí potřebné součinnosti nemůže prokázat svou totožnost a dále za stanovených podmínek takovou osobu umístit do policejní cely, nelze-li jinak zajistit provedení stanovených úkonů ke zjištění totožnosti.

Prokázání totožnosti znamená prokázání jména a příjmení, data narození a trvalého, popř. přechodného pobytu osoby. Důvod ke zjišťování totožnosti určuje míru spolehlivosti, s níž se zjištění provádí²¹. Není-li zjištěna totožnost osoby do 24 hodin od předvedení, je policista povinen osobu propustit.

Samostatně je upraveno oprávnění předvést osobu přistiženou při spáchání přešupku na dobu nezbytně nutnou k provedení služebních úkonů²², nejdéle na 24 hodin, pokud je důvodná obava z pokračování v protiprávním jednání nebo maření řádného objasnění věci

- oprávnění zajistit osobu v taxativně stanovených případech (která např. bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví své nebo jiných osob nebo majetek, nebo byla přistižena při spáchání trestného činu, nebo na policejním útvaru slovně urází jinou osobu nebo policistu, nebo úmyslně znečišťuje či poškozuje zařízení nebo policejní majetek). Ihned po pomnutí důvodů zajištění a nepředá-li ji vyšetřovateli nebo vyhledávacímu orgánu, je policista povinen ji propustit. Zajištění může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody.

Novelizace zákona o Policii ČR přinesly rozšíření oprávnění zajistit osobu. Na dobu nezbytně nutnou, nejdéle 24 hodin, může být zajištěna osoba, která se dopustila jednání, pro které může být její pobyt na našem území ukončen nebo být vyhoštěna, a to za účelem předání orgánu rozhodujícímu o ukončení pobytu nebo vyhoštění.

U osoby, která má být podle vykonatelného rozhodnutí vyhoštěna, nebo o jejímž vyhoštění bylo zahájeno řízení a je důvodné podezření, že se nepodrobí rozhodnutí o vyhoštění nebo bude mařit výkon takového rozhodnutí a dále o níž se lze důvodně domnívat, že neoprávněně vstoupila nebo pobývá na území ČR a řízení o vyhoštění nemohlo být zahájeno, neboť nemohla být zjištěna její totožnost, může trvat zajištění až 30 dnů,

- oprávnění k omezení pohybu agresivních osob připoutáním pouty k vhodnému předmětu, a to nejdéle do doby, než osoba od takového jednání upustí nebo než bude umístěna v policejní cele, nejdéle však 2 hodiny. Podmínky a způsob umístění osob v policejní cele jsou podrobně upraveny v zákoně o Policii ČR²³,
- oprávnění přesvědčit se, zda předváděná nebo zajištěná osoba, nebo osoba, proti které směřuje služební zákrok pro její agresivní chování, nemá u sebe zbraň a tuto zbraň odebrat.

Policista je rovněž oprávněn po předchozí marné výzvě odebrat zbraň osobě

²¹§ 13 odst. 1) zákona ČNR o Policii ČR

²²Obsah pojmu „služební úkony“ není pro účely tohoto ustanovení blíže specifikován.

²³§§ 26 - 32 zákona o Policii ČR

na místě veřejně přístupném, je-li to nezbytné ve veřejném zájmu a hrozí-li, že zbraň může být použito k násilí nebo pohrůžce násilím. Zbraň se pro účely tohoto ustanovení rozumí cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznější.

- oprávnění provést osobní prohlídku nebo prohlídku objektů, zavazadel, dopravních prostředků, a to diferencovaně, v taxativně stanovených případech a za stanovených podmínek (při pronásledování pachatele zvláště závažného úmyslného trestného činu, při pátrání po hledaných osobách, zbraních, výbušninách, omamných prostředcích nebo odcizených věcech, při zajišťování bezpečnosti chráněných osob, při zajišťování bezpečnosti civilní letecké dopravy, při zajišťování ochrany státních hranic),
- oprávnění vstupovat v živnostenských provozovnách do všech prostor určených pro zákazníky, po skončení provozní doby pak za předpokladu, že lze mít důvodně za to, že se v těchto prostorách zdržují osoby, tehdy ovšem za respektování podmínek pro otevření bytu nebo jiného uzavřeného prostoru,
- oprávnění za stanovených podmínek otevřít byt a jiné uzavřené prostory, vstoupit do nich a provést potřebné služební zákroky, služební úkony nebo jiná opatření k odvrácení bezprostředního nebezpečí,
- oprávnění zakázat vstup na určená místa, pokud to vyžaduje účinné zabezpečení úkolů podle zákona o Policii ČR a na nezbytně nutnou dobu, a k vyznačení určeného místa použít technických prostředků,
- samostatnou skupinu představují oprávnění při zajišťování bezpečnosti železniční dopravy,
- relativně samostatnou skupinu tvoří oprávnění policistů Policie ČR při objasnění přešupků podle zákona o přešupcích, zejména vyžadovat opis rejstříku trestů, lékařské vyšetření včetně odběru krve a moče ke zjištění alkoholu nebo jiné návykové látky, provádět ohledání místa přešupku, věcí majících vztah k přešupku a zjišťovat a zajišťovat stopy. Odběr krve musí být proveden, požádá-li o to osoba podezřelá z přešupku,
- právní úprava pravidel provozu na pozemních komunikacích²⁴ stanoví oprávnění policisty při dohledu nad bezpečností a plynulostí silničního provozu. Zákon dále stanoví podmínky pro realizaci oprávnění použít technických prostředků k zabránění odjezdu vozidla (v případě, že vozidlo bylo ponecháno na místě, kde je to zakázáno a řidiče se na místě nepodařilo zjistit),
- pro zákonem stanovené účely je založeno oprávnění používat výbušniny a výbušné předměty, a dále je určený policista oprávněn držet, skladovat a používat některé nebezpečné látky a věci (např. výbušniny, omamné látky, padělký peněz, cenných papírů),

²⁴vyhl. FMV č. 99/1989 Sb., o pravidlech provozu na pozemních komunikacích, ve znění vyhl. č. 24/1990 Sb.

– oprávnění použít speciálních prostředků taxativně vymezených v právních úpravách jednotlivých složek policejní správy k naplňování stanovených úkolů a cílů:

- Policie České republiky, resp. její jednotlivé služby, jak to stanoví zákon, jsou oprávněny v určitých případech a za stanovených podmínek použít tzv. operativně pátracích prostředků a operativní techniky. K takovým prostředkům patří sledování osob a věcí, využívání osob jednajících ve prospěch služby kriminální policie, služby policie pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti a útvaru inspekce, dále používání krycích dokladů, používání nástrahové a zabezpečovací techniky, resp. některých technických prostředků a zařízení nebo jejich souborů používaných utajovaným způsobem.

Povolení k používání operativní techniky vydává na základě žádosti obsahující stanovené náležitosti soudce krajského soudu, v jehož obvodu má žadatel sídlo. Ten rovněž sleduje trvání důvodů použití operativní techniky a v případě jejich pomnutí může povolení odejmout. Kontrolu použití operativní techniky vykonává Poslanecká sněmovna, která k tomu účelu zřizuje kontrolní orgán, složený z pěti poslanců příslušného výboru sněmovny,

- použití potřebných zpravodajských prostředků je obdobně umožněno Bezpečnostní informační službě ČR, ovšem na základě předchozího písemného povolení vydaného předsedou senátu vrchního soudu, jak již bylo dříve uvedeno. Příslušníci BIS ČR mohou použít stílné zbraně v nutné obraně, krajní nouzi nebo při odvrácení nebezpečného útoku. K použití jiných donucovacích prostředků nejsou zákonem zmocněni.

- oprávnění použít za stanovených podmínek donucovacích prostředků a zbraně.

Donucovacími prostředky jsou:

- * hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobranay,
- * slzotvorné prostředky,
- * obušek,
- * pouta,
- * služební pes
- * vytlačování koňmi
- * technické prostředky k zabránění odjetí vozidla,
- * zastavovací pás a jiné prostředky k násilnému zastavení vozidla
- * vodní stříkač
- * zásahová výbušnina,
- * úder střelnou zbraní,
- * hrozba střelnou zbraní,

* varovný výstřel.

Donucovacích prostředků je policista oprávněn použít v zájmu ochrany bezpečnosti osob, své vlastní a majetku a ochrany veřejného pořádku, a to proti osobě, která je ohrožuje.

Zbraní se rozumí zbraň stílná, bodná a sečná.

Policisté zařazení v zásahových jednotkách služby pořádkové policie, v zásahové jednotce rychlého nasazení, v ochranné službě a ve službě cizinecké a pohraniční policie na letištích jsou oprávněni používat při zákrocích k ochraně životů a zdraví osob a k ochraně majetku speciálních donucovacích prostředků (dočasně zneschopňující prostředky, speciální vrhací prostředky a speciální úderné prostředky) a speciálních zbraní (např. odstřelovací puška, zbraň s tlumičem zvuku, zbraň se zařízením na osvětlení cíle, výbušnina).

Pro použití všech uvedených prostředků i použití zbraně jsou vždy podrobně stanoveny podmínky a účel, který se jejich použitím sleduje. Před použitím je policista povinen, s výjimkami ve stanovených případech, vyzvat osobu na útvar policie ČR, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito donucovacího prostředku, resp. zbraně. Zvláštní omezení jsou stanovena, pokud má být některých druhů donucovacích prostředků nebo zbraně použito proti těhotné ženě, osobě vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou a osobě mladší 15 let. Jsou stanoveny povinnosti policisty, které musí splnit vždy po použití donucovacích prostředků, resp. zbraně.

* * *

Specifičnost právního postavením a úkolů strážníků, neboli pracovníků obecní policie, vyplývá a je odůvodněna zaměřením a povahou úkolů, které má obecní policie plnit a dále především skutečností, že strážníci se, na rozdíl od příslušníků Policie ČR a příslušníků BIS ČR, nenacházejí ve služebním poměru, ale v souladu s příslušnou právní úpravou jsou v pracovněprávním vztahu k obci.

Strážník smí vykonávat povinnosti a oprávnění, jen má-li platné osvědčení o splnění stanovených odborných předpokladů²⁵. Osvědčení vydává zkušební komise zřizovaná ministerstvem vnitra ČR.

Povinnosti a oprávnění strážníků jsou stanoveny v užším rozsahu, než tomu bylo u policistů. V některých ustanoveních nacházíme obdobnou úpravu, zejména v konkretizaci obecných zásad pro uplatňování prostředků policejní správy, zvláště v úpravě povinností strážníků. Typickou je skupina povinností strážníka oznamovat Policii ČR závažné skutečnosti nasvědčující spáchání deliktů, k jejichž vyšetření nebo objasnění je Policie ČR příslušná. Mezi oprávněními strážníka jsou obdobně

²⁵viz § 1 vyhl. MV ČR č. 129/1992 Sb.

jako u policistů oprávnění požadovat vysvětlení, prokázání totožnosti, předvést osobu, odebrat zbraň, zakázat vstup na určená místa, otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor, odejmout věc.

Repertoár donucovacích prostředků je v porovnání s příslušníky Policie ČR užší, a to s ohledem na úkoly a druhy předpokládaných činností strážníků. Donucovacími prostředky podle zákona o obecní policii jsou hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobran, slzotvorné prostředky, obušek, pouta, úder služební zbraní, varovný výstřel ze služební zbraně (služební zbraní se rozumí zbraň, jejímž držitelem je obec). Strážník je oprávněn použít namísto nebo vedle donucovacích prostředků též psa, jehož způsobilost však musí být osvědčena policií.

* * *

Pro úplnost je ještě vhodné závěrem uvést, že k plnění úkolů policie může vláda povolovat vojáky v činné službě, a to při mimořádné situaci při zajišťování ochrany státních hranic nebo k plnění úkolů služby pořádkové policie anebo ochranné služby, v rozsahu stanoveném branným zákonem²⁶, a to za podmínky, že síly a prostředky policie nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Takto povolání vojáci mají při plnění úkolů policejních sborů stejná práva a povinnosti jako policisté, pokud vláda rozsah těchto oprávnění a povinností neomezí.

* * *

S U M M A R Y

The Contemporary Legal Regulation of the Police Service

The police service is one of the most important and traditional branches of the public services. The content and legal regulations of the police service has been largely changed. Frequent changes of the legal regulations of the police service are typical of the recent time. These changes reflect to a certain extent a comeback to some traditional concepts and institutions but, on the other hand, there are efforts to reflect the knowledge on the social practice as well as foreign experience. The list of basic rights and liberties, constitutionally anchored, is an important background for the contemporary legal regulations of the police service and it also provides limits for interventions of the bodies of the police service into the civil sphere. The list of basic rights is thus reflected in the appurtenant branches of legal regulations. A list of these branches of legal regulations is included in the article.

The police service is firstly represented by a structure of appurtenant bodies of the civil services in the organizational concept. The civil service's bodies range from

the central body of the state government which is the Home Secretary referring to that branch of the civil services, to the individual executive security bodies which are the Police of the Czech Republic and the Safety Informative Service of the Czech Republic. The municipalities are endowed with important competence in the frame of their independent activity concerning local affairs of the public order and are also entitled to form a local police. The means of collaboration of the individual bodies of the police service are stipulated by the law. It is also possible to make an agreement concerning the co-operation. The outward relations of the police service's bodies to other subjects are also stipulated as well as the damages or compensation.

As for the function concept of the police service, the police creates important issues concerning a specific legal form of activities of the police service's bodies which are reflected especially in the regulations on rights and duties of policemen or constables. A detailed list of the rights and duties is formed with respect to a legal regulation contained in the Act on the Police of the Czech Republic. The legal regulation contains provisions on the use of the power of coercion and arms. These questions are dealt with in respect of the Safety Informative Service of the Czech Republic and employees of the local police. A possibility of using soldiers in the active service for fulfilling tasks of the police is mentioned in the concluding paragraph of the article.

²⁶z. č. 92/1949 Sb., v úplném znění č. 331/1992 Sb., dále změněn a doplněn z. č. 188/1993 Sb.